

ראש השנה

אגודת
המועדים

זכרון תרועה

מקרא קדש

ראש השנה שחל בשבת

פעולת השבת שמחליפה את ענין תקיעת שופר
ומעלת אמירת פסוקי שופרות כשופר שבמקדש

אור
החסידות

קובץ זה יוצא לאור לעילוי נשמת
ה"ה הרב החסיד ר' מאיר ב"ר שמחה יצחק ע"ה זאיאניץ
ס. פאולו ברזיל

ולזכות בניו הני לומדי ותמכי אוריינתא, רודפי צדקה וחסד,
ראשונים לכל דבר שבקדושה ה"ה האחים החשובים
הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו

יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשד,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים

צוות העריכה וההגהה:

הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי', הרב מאיר יעקב זילברשטרום,
הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטנוב, הרב מנחם טייטלבוים,
הרב מנחם מענדל יעקובוביץ, הרב אברהם מן, הרב מנחם מענדל רייצס,
הרב אליהו שוויכר.

מכון 'אור החסידות'

1469 President st. #BSMT,
Brooklyn NY 11213 U.S.A.
מכון 'אור החסידות'
ארץ הקודש
ת.ד. 2033 כפר חב"ד
+1-929-754-6218
*5717
oh@chasidus.net
orhachasidut@gmail.com

פתח דבר

בעזרי"ת.

בפרוס עלינו ימי ראש השנה, הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה, לכתובה וחתימה טובה, לשנה טובה ומתוקה, נותנים אנו לפניכם את הקונטרס "זכרון תרועה מקרא קודש", מסדרת "אוצרות המועדים", ובו ביאורים ועיונים במהות ועבודת ימי ראש השנה, אשר נלקטו ועובדו מתוך מרחבי תורתו של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

מדורי קונטרס זה סובבים אודות ראש השנה שחל להיות בשבת שבו היו תוקעין במקדש אבל לא בגבולין, לבאר את עניינה של תקיעת שופר בכלל, וכיצד נפעלת פעולתה בשנה זו כאשר אין תוקעין בשופר בפועל.

המאמר הפותח את הקובץ עוסק בשאלה הידועה כיצד ביטלו את מצוות תקיעת שופר הרמה והנישאה מפני גזירה דרבה, וכיצד ממשיכים בשנה זו את ההמשכות הנעלות של תקיעת שופר, ויבואר אשר ההמשכות בשנה זו הן מצד יום השבת עצמו, ומדוע אף על פי כן במקדש היו תוקעין.

המאמר השני, עוסק בטעם אמירת פסוקי שופרות גם כאשר אין תוקעין בשופר, ובין הדברים יבואר מדוע השופר שעניינו התעוררות התענוג בבריאה, מעורר דווקא יראה וחרדה ולא תענוג.

המאמר השלישי, עוסק בפעולת התקיעה בשופר בבית המקדש ובמקום שיש בו בית דין, וכיצד תקיעה זו פועלת גם בגבולין, ואשר לעתיד לבוא תהי' התקיעה בכל מקום, כאשר כל ישראל יהיו "חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים".

ויהי רצון שישמע הקב"ה קול תקיעתנו ואמירת פסוקי שופרותינו, ונזכה לכתובה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה, ולשנת גאולה וישועה, ואשר עוד בשנה זו נזכה לשמוע את קול השופר בר"ה שחל להיות בשבת בבית המקדש, בהתגשמות התפילה "תקע בשופר גדול לחרותנו, ושא נס לקבץ גלויותינו", במהרה בימינו ובעגלא דידן.

בברכת התורה,

מכון אור החסידות

ימי הרחמים והסליחות תשפ"ו

תוכן ענינים

זכרון תרועה – תקיעת שופר בר"ה שחל להיות בשבת

ב פתיחה

משמעות "זכרון תרועה"
ואמירת פסוקי שופרות

ג פרק ראשון

התענוג בשופר,
בשבת ובבית המקדש

איך יכול להיות שביטלו חכמים מצות תקיעת שופר מצד חשש לחרוטס?
/ מדוע אין צורך לעורר אצל הקב"ה רצון למלוך ביום השבת? / מדוע היו תוקעין במקדש גם בר"ה שחל בשבת?

ו פרק שני

קול השופר – לעורר חרדה
או תענוג?

מדוע אמרו פסוקי שופרות גם כאשר אין תוקעין בשבת? / שופר מלישן
שופר מעשיכם / האמירה שאין בה הבנה שמעוררת את התענוג הנעלה

(ע"פ מאמר ד"ה יום טוב של ראש השנה, כ"ס אהל החסידים)

ט פרק שלישי

במקדש היו תוקעין

איך תקעו בשופר בבית דין של הרי"ף גם בשבת? / לעתיד לבוא – האם
יתקעו בשופר בשבת? / מדוע לא תוקעין בער"ה בשר"ה חל בשבת? –
פעולת התקיעה רבת המקדש גם בגבולין, בזמן הזה ולעתיד לבוא

(ע"פ שו"ת קידוש החסידים ד"ר ע"ה 742 וז"ל)

חידושי סוגיות

יג בהא דאין תוקעין בר"ה שחל בשבת

מקשה בלשן הרמב"ם מה שידך עובדין רחל לדין ר"ה שחל בשבת /
יקדים דעכצ"ל שאין טעם באיסור מניחה דרבה לבד / ובאר ע"פ שיטת
רבינו הוקן באופן מתורש דניחה דרבה הוא רק לחוק האיסור דעובדין
רחל

(ע"פ רשומת רבינו, חזקת ס', אהות קידוש חוב נעם רמב"ם ע"ה רסד)

וזאת למודיע, שדרך כלל לא הובאו הביאורים כאופן שהופיעו במקדש, אלא עובדו מחדש ונערכו ע"י חברי המערכת, ולפעמים הושמט ריבוי השקו"ט והמקורות שהופיעו שם, ויש להיפך, אשר במקדש מופיעים בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמחקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקדש הדברים (כפי שנסמנו בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתותם.

זכרון תרועה מקרא קודש

פתיחה

אודות תקיעת שופר בראש השנה שחל בשבת איתא במשנה (ר"ה כט, ב) "יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת, במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה". ובגמרא שם איתא (ר"ה כט, ב. ועד"ז בירושלמי פ"ד ה"א): "אמר רבי חמא בר חנינא כתוב אחד אומר 'שבתון זכרון תרועה' וכתוב אחד אומר 'יום תרועה יהי לכם', לא קשיא כאן ביו"ט שחל להיות בשבת כאן ביום טוב שחל להיות בחול". ופירש רש"י את הילפותא מ"זכרון תרועה", "ולא תרועה ממש, אלא מקראות של תרועה יאמרו".

אמנם, בהמשך דברי הגמרא נדחית דרשה זו, ומבואר שאין תוקעין רק משום גזרה דרבנן; אמנם מכל מקום הדרשה ד"זכרון תרועה" נותרה כאסמכתא, וכפי שאומרים בנוסח התפלה בר"ה שחל בשבת "זכרון תרועה מקרא קודש" (ראה מסכת סופרים יט, ו. טוש"ע סי' תקפב ס"ז), ולכן אומרים את פסוקי השופרות גם בראש השנה שחל בשבת.

ולכאורה יש לתמוה: מהי המשמעות של "זכרון תרועה" גרידא, כאשר התרועה עצמה איננה?

והנה, אודות אמירת פסוקי מלכיות, זכרונות ושופרות, אמרו חז"ל (שם טז, א. לה, ב): "אמר הקב"ה, אמרו לפני בראש השנה מלכיות זכרונות ושופרות, מלכיות כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות כדי שיבא לפני זכרוניכם לטובה, ובמה בשופר".

ובפירוש דברי הברייטא "ובמה בשופר" כתב הריטב"א (חידושים שם טז, א): "עיקר הפירוש דאכולהו קאי, במה ראוי להמליכו ולהזכיר זכרוניכם לפני בשופר. . . וכי תימא ועדיין לא נתן טעם לפסוקי שופרות, יש לומר דלא צריך, דהא פשיטא דכיון דאיכא שופר איכא נמי פסוקי שופר".

ומובן מזה, שבעוד פסוקי מלכויות וזכרונות הם ענינים בפני עצמם, אלא שהם נפעלים ע"י התקיעה בשופר ("כמה בשופר"), פסוקי השופרות מלכתחילה נאמרים על שם תקיעת השופר עצמה (וראה בארוכה לקוטי שיחות חל"ד שיחה לר"ה).

ולפי זה מתחזקת הקושיא, הרי אם פסוקי השופרות נאמרים ע"ש תקיעת השופר עצמה, מה מקום לומר פסוקי שופרות בשעה שהתקיעה בשופר עצמה איננה?

בפרקים שלפנינו יתבאר עומק ענין תקיעת שופר ואמירת הפסוקים ע"פ המבואר בספרי חסידות, אשר לפי זה יבואר בפרק הראשון מה שאין תוקעים בשופר בראש השנה שחל בשבת, בפרק השני ענין אמירת פסוקי שופרות, וטעם אמירתם גם בראש השנה שחל בשבת, ובפרק השלישי יבואר כיצד יתקעו ב"ה שחל בשבת בעת ביאת גואל צדק במהרה בימינו.

פרק ראשון

התענוג בשופר, בשבת ובבית המקדש

איך יכול להיות שביטלו חכמים מצות תקיעת שופר מצד חשש להדיוטים? / מדוע אין צורך לעורר אצל הקב"ה רצון למלוך ביום השבת? / מדוע היו תוקעים במקדש גם ב"ה החל בשבת?

"איך מנעו המצוה לגמרי מכמה צדיקים גדולים וטובים?"

איתא במשנה (ר"ה כט, ב) "יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת, במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה".

והנה בפשטות, הסיבה שאין תוקעין כשר"ה חל בשבת הוא משום 'גזירה דרבה', שאמר "הכל חייבין בתקיעת שופר ואין הכל בקיאים בתקיעת שופר, גזירה שמא יטלנו בידו וילך אצל הקבי ללמוד ויעבירונו ד' אמות ברה"ר" (גמרא שם).

אלא שלכאורה, גזרה זו רחוקה ותמוהה. ובלשון אדמו"ר הזקן "מה ראו חז"ל לעקור מצוות עשה דשופר ולולב, אפילו ביום ראשון. . משום גזרה דרבה בעלמא, והלא החשש הוא להדיוטים וקלי הדעת ואין מנעו המצוה לגמרי מכמה צדיקים גדולים וטובים? ובפרט מצות שופר ולולב, שהרבה כוונות תלויות בהם ליודעי דעת, שנוגעים עד רום המעלות" (לקו"ת ר"ה נו, א).

יתירה מזו: מהא גופא שהקב"ה ציווה בתורתו הקדושה לתקוע בשופר, ולאידך קבע את סדר הזמנים כך שראש השנה מוכרח לחול בחלק מהשנים בשבת, מוכח לכאורה שאין מקום לחשוש "שמא יעבירונו", ויש לקיים את המצוה כפי שנצטוינו (ראה לקו"ש ח"ז עמ' 52)!

תקיעת שופר – המלכת הקב"ה

ויש לבאר תחילה את תוכנה הפנימי של תקיעת שופר, ועניינה בעבודת האדם לקונו:

אמרו חז"ל (ר"ה שם. נסמן לעיל ב"פתיחה"): "אמר הקב"ה, אמרו לפני בראש השנה מלכיות זכרונות ושופרות, מלכיות כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות כדי שיבא לפני זכרוניכם לטובה, ובמה בשופר".

מדברי רז"ל אלו עולה, שתוכנה של התקיעה הוא המלכת הקב"ה למלך. וכפי שביאר הרס"ג, ש"כן עושין המלכים בתחלת מלכותם, שתוקעים לפניהם בחצוצרות ובקרנות להודיע ולהשמיע בכל מקום תחלת מלכותם, וכן אנו ממליכים עלינו את הבורא ית' ביום זה" (הובא באבודרהם, טעמי תקיעת שופר הענין הראשון).

בספרים הקדושים נאמר, שענין המצוות אינו רק הפעולות הנעשות על ידי האדם התחתון, אלא עיקרן הוא שעל ידי פעולות האדם בבחינת 'אתערותא דלתתא', נעשית פעולה בעולמות העליונים ונמשך שפע אלקי מלמעלה, בבחינת 'אתערותא דלעילא'.

ומבואר בספרי חסידות, שכן הוא גם בנוגע לתקיעת השופר (בכל הבא לקמן ראה לקו"ת ר"ה נו, ב ואילך. אוה"ת דברים ח"ה ע' ב'קט ואילך. ועוד). על ידי קבלת מלכותו של הקב"ה מצידם של בני ישראל באמצעות התקיעה, מתעורר אצל הקב"ה עצמו, כביכול, הרצון למלוך עליהם ועל הבריאה כולה:

דהנה, הקב"ה מרומם ונשגב לאין קץ מכל הנבראים, הם חסרי ערך לפניו ו"כולא קמי' כלא חשיב". לכן, אצלו ית' מצד עצמו אין כל רצון וחפץ להיות מלך עליהם, והנהגת הבריאה נובעת אצלו ית' מבחינה 'חיצונית' כביכול. וכאשר הנהגת הבריאה היא באופן כזה שמצדו ית' אין הנבראים תופסים מקום כלל, ממילא מלכותו ית' אינה גלויה בהם, והביטול שלהם כלפיו אינו ניכר.

וזוהי עבודת האדם בראש השנה, לקבל עליו את מלכותו של הקב"ה ברצון ולהתבטל לפניו, ועל ידי זה הוא מעורר אצלו ית' את הרצון למלוך, מידה כנגד מידה. וכאשר הקב"ה חפץ ורוצה למלוך בבריאה, המלכות שלו מתפשטת ומתגלה בעולם, והביטול של הנבראים כלפיו נרגש יותר, ועד אשר "יאמר כל אשר נשמה באפו, ה' אלקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה" (וראה בפרק הבא השייכות של קבלת המלכות לשופר דווקא).

"וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד"

נמצא, שהתוכן של תקיעת השופר, הוא פעולת הנבראים לגלות את התענוג והרצון שיש לקב"ה במלוכה עליהם. על פי זה מבואר בספרי חסידות הטעם הפנימי שאין תוקעין בשופר בשבת: אין זו רק גזרה בעלמא, אלא הדבר נובע מכך שבשבת אין צורך בתקיעת השופר.

בעוד כל המועדים והימים טובים, וממילא העניינים הרוחניים הנמשכים על ידם, תלויים בעבודת האדם, יום השבת והשפע האלקי הנמשך בו עומדים בפני עצמם ואינם תלויים ב'אתערותא דלעילא'. זהו סודם של דברי חז"ל, אודות נוסח חתימת ברכות הקידוש והתפלה

בשבת ויו"ט, ש"ישראל דקדשינהו לזמנים" ואילו "שבת מקדשא וקיימא" (ברכות מט, א. ביצה יז, א).

הדברים אמורים בפרט בנוגע לעונג והרצון של הקב"ה במלוכה על הנבראים: על השבת נאמר (ישעי' נח, יג) "וקראת לשבת עונג", כי ביום זה מתעורר הרצון והתענוג של הקב"ה בבריאה מא"ליו וממילא.

הרי השבת מעיקרה היא על שם "ויכל אלקים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה" (בראשית ב, ב). משל למה הדבר דומה? לשביתה ממלאכה אצל האדם הגשמי: כאשר הוא שובת ממלאכה מסויימת שעסק בה, החיות והכח שהשקיע באותה מלאכה שבים אליו, ואז הוא חש את העונג וההנאה מכך שהדבר בא לידי גמר טוב. דוגמא מוחשית מביא לכך אדמו"ר הזקן (שם): "ולכן בסיום מסכתא עושין סעודה, מחמת התענוג שבא בגמר והשלמת לימודו דוקא".

כן הדבר למעלה, כביכול, אצלו ית'. בסיום מלאכת הבריאה הקב"ה "שבת וינפש", הכחות והחיות האלקיים שהתלבש בהם על מנת להוות ולהחיות את העולם המוגבל והשפל, 'שבו' אליו ונכללו בו. דווקא אז, כשהחיות האלקית של הבריאה התעלתה ונכללה במקורה, הגיעה הבריאה לשלימותה והקב"ה התענג כביכול במלאכתו, "וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד".

כך גם מידי שבת בשבתו, הבריאה והחיות האלקית שבה מתעלות לשרשן, והעונג של הקב"ה במלכותו על העולם מתגלה מאליו. לכן אין תוקעין בשופר בראש השנה שחל בשבת, כיון שענין השבת הוא שהתענוג שלו ית' בבריאה מתגלה מצד עצמו, עד שאין כל צורך לעורר אותו בפעולות מצידם של הנבראים.

במקדש היו תוקעין

אמנם גם כשראש השנה חל בשבת, "במקדש היו תוקעין". ולכאורה ענין זה מוקשה: אם בשבת אין צורך בתקיעה ובהתעוררות למעלה שנעשית על ידה, מהי משמעותה של התקיעה שתקעו במקדש? והביאור בזה:

לאמיתו של דבר, ישנו חילוק גדול בין העונג המתעורר אצל הקב"ה ע"י תקיעת השופר, לבין העונג הנמשך מאליו ביום השבת.

מחד, התענוג שישנו בשבת נעלה יותר מהתענוג שבתקיעת שופר בכלל, מאחר והתענוג המתעורר באמצעות השופר תלוי במעשה התחתונים, ולכן, אין התענוג עצמו, כפי שהוא אצלו ית', מתגלה ונמשך בבריאה, אלא רק הארה מוגבלת ממנו מתגלה בערך ובהתאם לעבודת האדם ולגודל ההתעוררות שלו. ואילו התענוג דשבת, שנמשך מאליו וממילא באתערותא דלעילא, מתגלה ונמשך בכל תקפו.

אמנם, לאידך גיסא, ישנו תענוג נעלה יותר אצל הקב"ה בתקיעת שופר, יותר אפילו מהתענוג שנמשך בשבת מצ"ע, והוא כדוגמת ההפרש במלכותא דארעא, שאינו דומה העונג שיש למלך בשעה שמקיימים את מצוותיו וגזרותיו, לעונג הנפלא המתעורר אצלו כשבנו יחידו

שב אליו מארץ מרחקים, וכך במלכותא דרקיעא: העונג שיש לקב"ה מהשלמת מלאכתו, הינו חיצוני ונחות במדרגה בערך לתענוג הנובע מיהודי המתעורר לתשובה מקול השופר, ומקבל על עצמו חזרה את מלכות אביו המלך.

ולכן, ביום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת אין תוקעין במדינה, כיון שגם כך אין בכוחנו, בעבודת הנבראים המוגבלת, להמשיך ולגלות את התענוג הנעלה דתקיעת שופר, ודי בתענוג דשבת הנמשך מאליו ביום זה.

אך על בית המקדש נאמר: "וזה שער השמים", "פירוש, כמו השער שהוא מקום פתוח לכניסה ויציאה" (לקו"ת שם נז, ג). בבית הגדול והקדוש, גם עבודת האדם המוגבלת יש בכוחה להמשיך ולגלות את ענייני ה'שמים', את התענוג האלקי שבבריאה, כפי שהוא מצד עצמו; לכן לא די בתענוג שמצד יום השבת, אלא יש לתקוע בשופר ולהמשיך את התענוג שלו ית' במלכות על הנבראים, שיתגלה בכל עצמותו.

[וראה בלקו"ת שם, ועד"ז בסידור עם דא"ח ח"ב ע' רמג, ד ובכ"מ, שזהו הטעם שמדאורייתא יש חיוב לתקוע גם בקביעות זו, ורק בימי בית שני גזרו חכמים שלא לתקוע – כי בזמן בית ראשון, הנעלה יותר, יכלו להמשיך את גילוי התענוג שבמקדש גם במדינה. משא"כ בימי בית שני, שהוא במדרגה נמוכה יותר, לא יכלו להמשיך את התענוג העליון כפי שהוא בעצמותו אלא במקדש לבד, עיי"ש באורך].

*

עד כאן נתבאר ענין תקיעת שופר בכל שנה, ואשר בשבת הענין הנפעל ע"י תקיעת שופר מתגלה ממילא, אך במקדש גם אז היו תוקעין כדי לגלות ענין נעלה עוד יותר. ולהלן (בפרק השני) יתבאר עפ"ז גם תוכן אמירת הפסוקים בר"ה שחל להיות בשבת.

פרק שני

קול השופר – לעורר חרדה או תענוג?

מדוע אומרים פסוקי שופרות גם כאשר אין תוקעים בשבת? / שופר מלשון שפרו מעשיכם / האמירה שאין בה הכנה שמעוררת את התענוג הנעלה

גרסינן בברייתא (ראש השנה שם. נסמן לעיל ב"פתיחה"): "אמר הקב"ה, אמרו לפני בראש השנה מלכיות זכרונות ושופרות, מלכיות כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות כדי שיבא לפני זכרונכם לטובה, ובמה בשופר".

ולכאורה יש לעיין, אחרי שתוקעין בשופר עצמו, מדוע צריכים גם את אמירת הפסוקים? ונתבאר בזה בדרושי חסידות (ראה לקו"ת ר"ה נו, ג. סידור עם דא"ח רלח, ב ועוד), שזהו כמו בכל עניני העולם שעליהם נאמר שקוב"ה אסתכל באורייתא וברא עלמא, ועד"ז בר נש מסתכל בה באורייתא ומקיים עלמא (זח"ב קסא, א ואילך). וכן הוא בנוגע לפעולת תקיעת שופר, שנתבאר לעיל (בפרק הראשון) שפועלת לגלות את התענוג והרצון שיש לקב"ה במלוכה עליהם, אזי פעולה זו נצרכת ל"אסתכל באורייתא", שהיא אמירת הפסוקים, שמשמשים כמו ראי' והוכחה מן התורה וגם נתינת כח על הפעולה של תקיעת השופר.

ולפי זה יש לעיין, הרי בראש השנה שחל להיות בשבת, גילוי התענוג והרצון נפעל מעצמו (כמבואר לעיל), וא"כ מדוע אומרים גם אז את פסוקי השופרות?

עוד יש לדייק בלשון חז"ל שנקטו לשון "אמרו" דווקא, ממנה משמע שעיקר ענין פסוקי המלכויות, זכרונות ושופרות אינה לימודם, אלא אמירתם בלבד, גם בלי הבנתם. ויש לדייק בטעם הדבר שמודגש שעיקר הפעולה הוא ע"י האמירה דוקא.

עיקר התענוג הוא בעונג פשוט

והדבר יבואר בהקדם תוספת ביאור במהות השופר, והתענוג האלוקי שנמשך על ידו ברצון הקב"ה להיות מלך על העולם.

הנה שופר בכלל מרמז על תענוג, שהוא מלשון "הנותן אמרי שפר" (ויחי מט, כא) ו"שופרי דשופרי" (פסחים ג, ב ועוד), שמורה על תוספת היופי והתענוג בדבר. וכדרשת רז"ל עה"פ "תקעו בחדש שופר" שהשופר הוא על שם בקשת הקב"ה לבני ישראל "בחדש הזה שפרו מעשיכם" (ויק"ר פכ"ט, ו), דהיינו שלא זו בלבד שעליהם לשוב בתשובה ולתקן את מעשיהם, אלא שצריך לפעול שיפור ותוספת טוב ועונג במעשים אלו.

ולכאורה, המשכת התענוג האלקי הנפעלת על ידי השופר ונרמזת בשמו, סותרת לפעולת השופר כפי שהיא בפשטות: קול השופר מעורר יראה וחרדה בקרב השומעים, כמאמר הכתוב "היתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו" (עמוס ג, ו), והחרדה היא היפך התענוג?

והביאור בזה (ראה אור התורה דברים ח"ה ע' ב'קט ואילך):

התענוג שיש לקב"ה מהמלוכה על הנבראים, הוא בדוגמת התענוג דלמטה. אצל האדם הגשמי, עיקר רגש התענוג שבאדם התחתון נמשך מחיבור והתכללות של פרטים שונים. כגון במראה, שדווקא ריבוי גוונים מעוררים באדם רגש של הנאה ותענוג, אך דבר שהוא בגוון אחד פשוט לא יעורר עונג. ועד"ז העונג משמיעת קול זמר, שהוא דווקא מהרכבה של ריבוי תנועות וקולות שונים, אך מקול אחד פשוט לא מתעורר העונג כלל.

והנה, בשעה שהאדם מתענג מאיזה דבר, הרי אין עצם כח התענוג שבנפשו נרגש אצלו, אלא רק הארה מועטת ממנו, בהתאם לדבר הפרטי המעורר את התענוג באותה שעה. ולכן יש חילוקים ברגש התענוג שבכל דבר, ולא הרי התענוג ממאכל ערב כהרי התענוג משמיעת קול זמר, כי עצם כח התענוג, שהוא מקור כל התענוגים, אינו נרגש.

שופר – מקור התענוגים

ו"מבשרי אחזה אלקה" (איוב יט, כו), שהעניינים שישנם בנפש האדם הם מעין עניינים שלמעלה, וממילא מהתבוננות בעניין התענוג שבאדם, ניתן להבין אפס קצוהו כיצד הוא גם בתענוג דלמעלה כביכול:

כל נברא ונברא המשלים את ייעודו והכוונה העליונה לשמה נברא, מעורר אצל הבורא עונג פרטי בהתאם למהות אותו הדבר. ולכן, בשעה שחפצים עם בני ישראל לעורר אצלו ית' את התענוג בכפלות הבריאה כולה, לא די בקיום מצוה פרטית הפועלת בעולמות העליונים רק הארת תענוג מוגבלת, אלא עליהם לקבל על עצמם את כפלות עול מלכות שמים.

ודווקא בתקיעת שופר מודגשת קבלת עול מלכות שמים באופן כללי, ולא רק בנוגע למצווה פרטית. התקיעה היא קול אחד פשוט שאין בו שום תענוג, ודווקא הוא מבטא את הפשיטות האלקית, קודם שמתלבשת בתענוג פרטי מאחד הנבראים וקיום אחת המצוות. ודווקא על ידי התקיעה, הפועלת חרדה וביטול וגורמת ליהודי לשוב בתשובה לפני הקב"ה מעומק לבבו, מתעורר מקור כל התענוגים שאינו נרגש, ומתגלה בעולם.

וגם ענין זה נרמז בשם 'שופר':

משמעות תיבת שופר אינה שהדבר עצמו משופר, כמו "הנותן אמרי שפר", אלא שעל ידו נעשה שיפור ותענוג בדברים אחרים; וזהו מקור התענוגים, שהוא עצמו אינו נרגש אך ממנו נובעים כל התענוגים כולם.

אמירת הפסוקים – מעין התקיעה במקדש

והנה, נתבאר לעיל (בפרק הראשון) מה שגם כשראש השנה חל בשבת היו תוקעים במקדש, שהוא מפני שעל בית המקדש נאמר: "זוה שער השמים", ולכן במקום גדול וקדוש זה היו יכולים לגלות ע"י תקיעת שופר, את עניני ה'שמים', את התענוג האלקי שבבריאה, כפי שהוא מצד עצמו. ולכן לא הי' די בתענוג שמצד יום השבת, אלא היו תוקעים בשופר כדי להמשיך את התענוג שלו ית' במלכות על הנבראים, שיתגלה בכל עצמותו.

ועל פי זה יבואר היטב מדוע אומרים גם כן פסוקי שופרות כשחל ראש השנה בשבת: חז"ל אמרו, "מיום שחורב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה" (ברכות ח, א). בזמן הגלות, התורה הקדושה היא היא 'שער השמים', דרכה ועל ידה ניתן לגלות ולהמשיך את העניינים הנעלים ביותר, כפי שהם מצדו ית' בעצמו.

לכן, גם כשאין תוקעין בשופר בפועל, כי עבודת הנבראים המוגבלת אין בכוחה לגלות בבריאה את התענוג האלקי עצמו, אומרים ענין המלכת הקב"ה בשופר כפי שהוא בתורה, שעל ידי כך זוכים להמשיך את רצון הקב"ה במלוכה מעין הגילוי שנמשך בבית המקדש.

"אני תורתך שעשעתי"

ועל פי זה, יש לבאר את הטעם שהתנא נקט לשון "אמרו לפני מלכויות":

כשם שבהשמעת קול ישנן שתי בחינות, קול זמר המורכב מתנועות שונות ומעורר תענוג, וקול פשוט שאינו פועל תענוג אלא ביטול, אך על ידו נמשך מקור התענוגים – כן הוא גם בתורה, שיש בה שתי בחינות:

לימוד התורה באופן של הבנה והשגה, בו הלומד מתייגע להבין את הדברים לאשורם ומחדש בתורה חידושים משלו, אינו שווה בכל בני ישראל, וכל אחד לומד ומבין את התורה הקדושה לפום שיעורא דילי'. מזה הטעם התענוג הנוצר אצל יהודי על ידי הלימוד אינו שווה בכל הלומדים, וגם התענוג המתעורר על ידי זה אצלו ית' הוא תענוג פרטי ומסויים בערך הלימוד של אותו יהודי.

אך יש בחינה נעלית יותר בתורה, והיא עצם התורה שניתנה לבני ישראל ויד כולם שווה בה. בחינה זו מתבטאת דווקא באמירת הפסוקים בביטול ובקבלת עול, שבזה לא נרגש תענוג מיוחד וגם אין חילוק בין גדול בישראל לפשוט שבפשוטים. על בחינה זו נאמר (תהלים קיט, ע) "אני תורתך שעשעתי", שבזה מודגש שהלומד עצמו אינו חש את השעשוע שבתורה, אך על ידו נמשך בה שעשוע ותענוג (ע"ד המבואר לעיל בנוגע לשם 'שופר', שמשמעותו פעולת שיפור ועונג אצל הזולת).

לכן עיקר פעולת פסוקי המלכויות, זכרונות ושופרות הוא ע"י שנקראים באופן של אמירה, ללא הבנה ותענוג ייחודיים, כי דווקא העיסוק בתורה באופן זה של ביטול וקבלת עול, מעורר למעלה את 'מקור כל התענוגים'.

פרק שלישי

במקדש היו תוקעין

איך תקעו בשופר בבית דינו של הרי"ף גם בשבת? / לעתיד לבוא – האם יתקעו בשופר בשבת? / מדוע לא תוקעים בער"ה כשר"ה הל בשבת?

אודות¹ תקיעת שופר בראש השנה בקביעות זו, איתא במשנה (ר"ה כט, ב) "יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת, במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה".

ולכאורה יש לעיין: מדוע נקט התנא קודם את הדין ד"במקדש היו תוקעין" ורק לאחר מכן הוסיף "אבל לא במדינה"? הרי לכאורה עיקר החידוש במשנה הוא שאין תוקעין במדינה, אף

1. יש להעיר שהבא לקמן נאמר ע"י רבינו בקיצור נמרץ והפרק דלקמן הוא ע"פ הבנת העורך בדברי רבינו. הערת המו"ף.

שזו מצות עשה דאורייתא, ואם כן הוה לי' לשנות לכל לראש "אין תוקעין במדינה", ולאחר מכן להוסיף "אבל במקדש תוקעין".

ומשמע מסדר הדברים במשנה, שתקיעת השופר במקדש אינה שווה לתקיעת השופר במדינה, כשהחילוק ביניהן הוא רק שבמדינה גזרו שלא לתקוע כשחל ראש השנה בשבת, ובמקדש לא גזרו; אלא הא ד"במקדש היו תוקעין" הוא חלק מהשינוי והחידוש בראש השנה שחל בשבת דווקא, ואדרבה – זהו עיקר החידוש (ולכן הוא מובא במשנה תחילה).

התקיעה שבמקדש פועלת גם במדינה

והנה, לעיל (בפרקים הקודמים) נתבארה בארוכה פנימיות הדברים, שהטעם שאין תוקעין בשופר כשחל ראש השנה בשבת הוא משום שאין צריך לתקוע, כיון שפעולת התקיעה היא להמשיך אצלו ית' תענוג ורצון במלוכה על העולם, ואילו ביום השבת נמשך אצלו התענוג מאליו וממילא; אלא שבבית המקדש נמשכה דרגא נעלית ביותר של תענוג, למעלה מזו הנמשכת מאלי' בשבת.

ולפי זה מובן, שבאמת ישנו חידוש עיקרי במה ש"במקדש היו תוקעין", כיון ששם הי' בכח התקיעה להמשיך תענוג נעלה יותר, ואתי שפיר מה שהקדים התנא דין זה להמשך דבריו, שבמדינה לא היו תוקעין.

יש לומר בעומק יותר:

לא זו בלבד שיש בתקיעת השופר שבמקדש חידוש עיקרי, אלא שתקיעת השופר שם, "במקדש היו תוקעין", יש בכחה לפעול גם בגבולין, ועד שאין עוד צורך "כביכול" לשנות את הדין ד"אבל לא במדינה".

והביאור בזה:

בהמשך המשנה נאמר: "משחרב בהמ"ק התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהו תוקעין בכל מקום שיש בו בית דין. . . ועוד זאת היתה ירושלים יתירה על יבנה שכל עיר שהיא רואה ושומעת וקרובה ויכולה לבוא תוקעין".

הראשונים נחלקו אם מלכתחילה לא נגזרה הגזרה על בית דין, או שלאחר החורבן תיקנו לבטל את הגזרה בבית דין שמא תשתכח תורת התקיעה מישראל, אך לכולי עלמא במקום שיש בית דין אין חוששין "שמא יעביירו ברשות הרבים", "מפני שבית דין זריזין הן, ולא יבאו התוקעין להעביר השופר בפניהם ברשות הרבים, שבית דין מזהירין את העם ומודיעין אותן" (רמב"ם הל' שופר פ"ב ה"ח-ט. ועיין רש"י שם ד"ה נדון. ריטב"א שם. ואכ"מ).

אמנם, לעיל נתבאר שבכח התורה ניתן להמשיך את דרגת התענוג הנעלה שנמשך במקדש (ולכן את פסוקי השופרות אמרו בראש השנה שחל בשבת גם במדינה). ולפי זה יש לומר, שהתקיעה במקום שיש בו בית דין מבטאת את כח התורה של אותו בית דין, שעל ידה ביכלתו להמשיך דרגא נעלית ביותר של תענוג ולכן יש לו לתקוע אפילו בשבת (עייין גם לקו"ת ר"ה נו, סע"ה. ובכ"מ).

ונמצא, שאותם המקומות שהי' בהם בית דין, ולפיכך תקעו בהם משחרב בית המקדש, ואפילו הרי"ף ובית דינו שנהגו לתקוע בראש השנה שחל בשבת (חי' הריטב"א, ר"ן ומלחמות להרמב"ן שם) אין זו רק תקנה זכר לחורבן וכיוצא בזה, אלא בתי הדין הללו הם המשך של הדין ד"במקדש היו תוקעין", כי הם בדוגמת בית דין הגדול שבבית המקדש, שהם "עיקר תורה שבעל פה . . עמודי ההוראה ומהם חק ומשפט יוצא לכל ישראל" (רמב"ם ריש הל' ממרים).

לעתיד לבוא יתקעו גם במדינה כמו "מקום שיש בו ביד"ר

והנה, לעתיד לבוא "יהיו כל ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים" (רמב"ם סוף הל' מלכים). ולפי זה יש לומר, שלא זו בלבד שתבטל אז הגזרה בשלה אין תוקעין במדינה, שהרי לא יצטרכו להביא את השופר אצל הבקיא ואין לחשוש שיבואו להעביר ברשות הרבים, אלא כל ישראל יהיו בדרגת בית דין סמוכין, ותקיעת השופר שלהם תהי' כמעלת תקיעת השופר במקדש, ולפיכך יתקעו לעתיד לבוא גם כשחל בשבת.

ובפרט ע"פ מה דאיתא במדרש (פסיקתא רבתי א. ילקוט שמעוני ישעי' רמז תקג), שבזמן הגאולה "עתידה ירושלים להיות כארץ ישראל וארץ ישראל ככל העולם כולו", שלפי זה פשוט שגם כשחל ראש השנה בשבת יהיו תוקעין בכל ארץ ישראל, כדין שהיו תוקעין בירושלים (ראה רמב"ם הל' שופר פ"ב ה"ח).

ועל פי זה יש לבאר את עומק הטעם הפנימי למה שהקדים התנא את הדין ד"במקדש היו תוקעין":

לבד זאת שדין זה ד"במקדש היו תוקעין" וההמשכה הנעלית שנעשית על ידו, המשיכו כל ישראל גם במדינה על ידי אמירת פסוקי השופרות, ובמקום שיש בית דין גם על ידי תקיעה בפועל, אמנם, לעת עתה עדיין שייכת הגזרה ד"אבל לא במדינה", שבה אין תוקעין בפועל בשבת.

אמנם לעתיד לבוא יתבטל לגמרי הדין ד"אבל לא במדינה", לא רק משום שיסור החשש ותבטל הגזרה, אלא מפני שיקויים הדין ד"במקדש היו תוקעין" בכל ישראל, על ידי שכל ארץ ישראל תהי' במעלת ירושלים וכל ישראל יהיו במעלת בית דין הגדול. וממילא מובן שעיקר הדין דראש השנה שחל בשבת הוא "במקדש היו תוקעין", ולכן הקדימו התנא.

מדוע אין תוקעין בערב ר"ה שחל בשבת?

ועפ"י יש להוסיף ולבאר דבר פלא. ידוע מנהג ישראל לתקוע בשופר בכל יום מימי חודש אלול (חוץ מימי השבת), אמנם בערב ר"ה אין תוקעים, ואחד הטעמים בזה מבואר בפוסקים (לבוש ר"ס תקפא. הובא במג"א סי' תקפא סק"ד. ט"ז שם סק"ד) שהוא כדי להבדיל בין תקיעות שהן מנהג (ואף שגם "מנהג ישראל תורה הוא" מ"מ אין זה מ"ע מן התורה) לתקיעות בר"ה שהן מ"ע דאורייתא.

וא"כ בקביעות שנה כזו שר"ה חל בשבת, ובלא"ה אין תוקעים בשופר בר"ה, היו צריכים לתקוע גם בערב ר"ה, שהרי אי"צ לשום הפסק בין תקיעות דרבנן לתקיעות מהתורה.

אמנם, ע"פ מה שנתבאר שכשיבוא משיח תבטל גזירה זו, הרי מאחר ש"אחכה לו בכל יום שיבוא" ומוכן שביאת משיח יכולה להיות כבר בערב ר"ה, הרי יתכן שיתקעו בשופר בוקרו של יום ערב ר"ה, ולאחמ"כ מיד יבוא משיח וילכו כולם לירושלים ולביהמ"ק.

וכידוע דברי הילקוט שמעוני (רמז תקג) על הפסוק "מי אלה כעב תעופינה":

"כתיב והי' מדי חדש בחדשו והיאך אפשר שיבא כל בשר בירושלים בכל שבת ובכל חדש, אמר רבי לוי עתידה ירושלים להיות כארץ ישראל וארץ ישראל ככל העולם כלו, והיאך באים בראש חדש ובשבת מסוף העולם, אלא העבים באים וטוענים אותם ומביאים אותם לירושלים והם מתפללין שם בבקר, והוא שהנביא מקלסן מי אלה כעב תעופינה, והרי שחל ר"ח להיות בשבת ואומר הכתוב והי' מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו והיאך. אמר רבי פנחס הכהן ברבי חמא בשם ר' ראובן באים שני פעמים אחד של שבת ואחד של ר"ח והעבים טוענים אותם בהשכמה ומביאים אותם לירושלים והם מתפללים שם בבקר, והם טוענים אותם לבתייהם, מי אלה כעב תעופינה הרי של בקר, וכיונים אל ארובותיהם הרי של מנחה".

ונמצא שכשיבוא משיח יקח הקב"ה את בני"ע על "עננים" לביהמ"ק מידי חודש בחדשו ומידי שבת בשבתו, וא"כ גם אם יבוא משיח בערב ר"ה, יבואו כולם לבית המקדש ויתקעו בשופר בר"ה החל בשבת.

וזוהו הטעם שגם כשר"ה חל בשבת לא תוקעים בער"ה כיון שאחכה לו בכל יום שיבוא, ואם יבוא משיח ויתקעו בר"ה שחל בשבת, נמצא שבשנה זו לא עשו הפסק בין תקיעות של המנהג לתקיעות דאורייתא.

ויהי רצון שבנוסף לזה שהלימוד והעסק במהות תקיעת שופר שהיתה בבית המקדש, פועל שמעלה אני עליכם כאילו אתם תוקעים בפועל, וכמאמר רז"ל (מנחות בסופה) "כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה וכו'". וכמבואר במק"א בארוכה (וראה לקו"ש חי"ח שיחה לבי המצרים) שכ"ה גם בנוגע לבנין ביהמ"ק שכל העוסקים בצורת הבית אני מעלה עליהם כאילו הם עוסקים בבנין הבית (תנחומא צו יד), ועד"ז הוא בנוגע לתקיעת שופר, הרי נזכה שבקרוב כן תהי' לנו לזכות לקיים את תקיעת השופר בבית המקדש בירושלים, במהרה בימינו אמן.

הידושי סוגיות

בהא דאין תוקעין בר"ה שחל בשבת

מקשה בלשון הרמב"ם מה שייך עוברין דחול לדין ר"ה שחל בשבת / יקדים דעכצ"ל שאין טעם באיסור מגזירה דרבה לבד / יבאר ע"פ שיטת רבינו חזקן באופן מחודש דגזירה דרבה הוא רק לחזק האיסור דעוברין דחול

יוציאו מרשות לרשות ויבוא לידי איסור סקילה, שהכל חייבים בתקיעה ואין הכל בקיאין לתקוע. עכ"ל.

וצריך עיון בלשון הרמב"ם, דלכאורה היא אריכות שלא במקומה – דפתח בטעם התקיעה בר"ה שחל בחול אף ש"התקיעה משום שבות" כהקדמה לדחיית התקיעה בר"ה שחל בשבת, ולכאורה הוא עניין אחר.

יקדים דא"א לומר שהוא מגזירה דרבה לבד

ובהקדים: הנה, בטעם האיסור דגזירה דרבה יוקשה בזה דהא מצינו בלולב דביום הראשון שהוא מ"ע מה"ת, הלולב ניטל בכל מקום אף ביו"ט שחל בשבת (סוכה מא, א-ב. רמב"ם הל' לולב פ"ז הי"ג-טז). ותמוה, מאי שנא לולב דלא גזרו, הא התם נמי איכא למיחש שיטלטלנו ד' אמות ברה"ר שיוליך לולבו לביהכנ"ס. וכדהקשו התוס' בר"ה שם (וכ"ה בסוכה מג, א).

צ"ע בלשון הרמב"ם בדין ר"ה שחל בשבת

תנן בר"ה (כט, ב) "יום טוב של ר"ה שחל בשבת, במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה". ומפרש התם בגמ' "מדאורייתא מישרא שרי, ורבנן הוא דגזור ב' כדרבה, דאמר רבה הכל חייבין בתקיעת שופר ואין הכל בקיאין בתקיעת שופר, גזירה שמא יטלנו בידו וילך אצל הבקי ללמוד ויעבירונו ד' אמות בר"ה".

ולפום ריהטא נראה דהא שגזרו רבנן שאין תוקעין הוא רק משום גזירה דרבה.

והנה, הרמב"ם הביאה להלכה זו בספרו (הל' שופר פ"ב ה"ו) וז"ל: יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת, אין תוקעין בשופר בכל מקום אף על פי שהתקיעה משום שבות ומן הדין הי' שתוקעין, יבוא עשה של תורה וידחה שבות של דבריהם. ולמה אין תוקעין, גזרה שמא יטלנו בידו ויוליכנו למי שיתקע לו ויעבירונו ארבע אמות ברשות הרבים או

שיטת רבינו הזקן באופן מחודש

והנה, המעיין באריכות לשונו הזהב של רבינו הזקן בשו"ע שלו ימצא פלא, וזה לשונו (סי' תקפח ס"ד):

אע"פ שהתקיעה בשופר אינה מלאכה ואינה אסורה בשבת ויו"ט אלא מדברי סופרים משום עובדין דחול, ולמה אין דוחין איסור קל כזה מפני מ"ע של תורה כמו שדוחין אותו בכל יו"ט של ר"ה הואיל ואין בו שבות גמור, לפי שהכל חייבים כו' ואין הכל בקיאים כו' גזירה שמא יטלנו בידי וילך אצל הבקי כו'. עכ"ל.

והנראה בכוונתו דחידוש מפתיע שנה כאן, לומר שטעם האיסור עצמו הוא אך מדין עובדין דחול לבדו, דזהו גדר איסור תק"ש בשבת. וכל מה שנצרכו לגזירה דרבה, זהו רק כמו ביאור צדדי לדין מפני מה האיסור עובדין דחול אינו נדחה כבסתם ר"ה שחל בחול דאיכא נמי עובדין דחול, ואפ"ה היו תוקעין.

פירוש, דגדר האיסור כאן לתקוע הוא מדין עובדין דחול, ובזה לא עסקו כלל בהסוגיא דר"ה שם, לבאר גדר דין האיסור דשופר בשבת, וזה ה"י פשוט לש"ס שטעם האיסור הוא מדין עובדין דחול לבד.

ורק שהוקשה להגמ' מ"ט אמרו לאיסור זה אף במקום מצוה, הא מצינו בריית הפת שנאסרה מטעמא דעובדין דחול (כמו שציין רבינו הזקן שם בשו"ג לפרש"י בשבת ג, ב. ולפי' הרי"ף והר"ן שם. וכ"ה משמעות הגמרא דלהלן. ובב"י סי' רנד), ואעפ"כ דחוהו במקום מצוה,

ועוד דסברא היא שלא לגזור, דהא מצינו גבי לולב, דאף במי ששכח וכבר הוציא מרשות לרשות ע"מ לצאת ידי המצוה, פטור מחטאת כיון דהוציאו ברשות ועסק במצוה (סוכה מא, ב. רמב"ם הל' שגות פ"ב ה"י). וא"כ קשה ביותר, איך נאמר בדנוד"ד החמירו לגזור רק מחמת שמא יעבירו דלא יקיימו המצוה, הא כיון דחזינן שפטרנוהו בדיעבד למי שהוציא, ונמצאת הוצאה זו קלה היא ואינה מחייבת חטאת – היאך נסבור דרק מחמת חשש שיבוא להוצאה קלה כזו תבטל מ"ע דאורייתא לתקוע.

והנה, התוס' שם תירצו, דשאני הכא שתקיעת שופר הוי "מעשה חכמה", היינו שאף התקיעה עצמה עובדין דחול היא, משא"כ לולב דנטילתו עצמו הוא רק טלטול בעלמא ואין בזה שבות אחרת.

והי' נראה לבאר בכוונתם, דהכא שחל בשבת הא דאסרו רבנן הוא מחמת שנצטרפו לכאן שני שבותין, דהתקיעה עצמה היא עובדין דחול, ועוד דבשבת חיישינן שמא יעבירו, ומחמת ב' שבותים גזרו כאן (משא"כ בלולב דרק שבות אחד איכא, מה שחיישינן שיעבירו, אבל ליכא עוד שבות אחרת במעשה המצוה).

וכמו שהאריכו הפוסקים (מג"א ומחצה"ש או"ח סי' תקפח), דהכא טעם האיסור הוא ב' שבותים יחד.

כלומר, דאף שמהש"ס נראה שטעם האיסור הוא משום גזירה דרבה, הנה י"ל שזה רק בצירוף טעם נוסף דעובדין דחול.

המתעוררת אחר שידעיןן שהאיסור הוא מגדר "עובדין דחול" לבד. ובלשונו הזהב – "אע"פ שהתקיעה בשופר אינה מלאכה ואינה אסורה בשבת ויו"ט אלא מדברי סופרים משום עובדין דחול, ולמה אין דוחין איסור קל כזה מפני מ"ע של תורה כמו שדוחין אותו בכל יו"ט של ר"ה, הואיל ואין בו שבות גמור". וממשיך רבינו הזקן ומביא על קושיא זו הגזירה דרבה ("לפי שהכל חייבים כו' ואין הכל בקיאים כו' גזירה שמא יטלנו בידיו וילך אצל הבקי כו'"), ר"ל, ש"ליתרין קושיא זו הביא הש"ס גזירה דרבה, שגזירה וחשש זה מחזק את "עובדין דחול" שלא ידחה.

וא"כ אתי שפיר אריכות לשון הרמב"ם, דאף הוא נתכוין לכך, שפתח בראשית בהטעם דעובדין דחול כיון שזהו גדר האיסור כאן (ודלא כשיטת הפוסקים הנ"ל שעיקר הטעם דהאיסור עצמו הוא מגזירה דרבה), ורק שהוקשה לו מ"ט נתעורר כאן איסור דעובדין דחול, וזהו המשך דברי הרמב"ם, שעל ענין זה הוא הסבר הש"ס, דכיון שבשבת איכא גזירה דרבה, הנה לזה נתחזק כאן האיסור דעובדין דחול עצמו ונתעורר לאסור התקיעה.

דמי ששכח פת בתנור וקדש היום מותר להציל מזון ג' סעודות שהוא מצוה. ומאי שנא הכא.

ועוד ועיקר, הוקשה להש"ס מהא דבר"ה שחל בחול ודאי לא אמרו האיסור, וזה כיון שודאי לא ביטלו חכמים מ"ע מן התורה (כדלעיל), וכמו שהאריך הט"ז (או"ח שם) דאף שחכמים גזרו דברים נגד התורה, מ"מ במקום שנאמר בפירוש בתורה להתיר לא גזרו, וא"כ ודאי דבר"ה לא ביטלו מצוה המפורשת בתורה. ולזה קשה מאי טעמא נתעורר האיסור מחדש בר"ה שחל בשבת (היינו אותו האיסור, מגדר "עובדין דחול" לבד), הא לענין עובדין דחול ליכא שום חילוק בין שבת ליו"ט.

ורק לתרץ קושיא זו הביא הש"ס גזירה דרבה, דלכך שאני שבת מכל ר"ה ונתעורר כאן האיסור דעובדין דחול, ושוב נאסרה התקיעה לגמרי מדין עובדין דחול לבד (ולא עקרו דבר המפורש בתורה, כיון שלא ביטלו המצוה לגמרי כל שנה).

והוא אריכות דברי רבינו הזקן, לפרש דברי הש"ס, דכל כוונת הגמרא כאן אינה להגדיר מהות האיסור (שהוא ודאי מדין "עובדין דחול"), אלא רק להסיר קושיא

